

■ HELSINGIN YLIOPISTO
■ HELSINGFORS UNIVERSITET
■ UNIVERSITY OF HELSINKI

Miltä näyttää maaseudun PARAS tulevaisuus?

Kuntauudistuspuheesta tekoihin – tutkijan näkökulma

Maaseudun PARAS -seminaari, Helsinki, 27.11.2006

Torsti Hyyryläinen, HT

Rural Studies -verkostojohtaja

Ruralia-instituutti

Sisältö

- Kuntaudistus
Paljon puhetta, mutta mistä?
- Maaseutu PARAS puheissa
Puhumatta paras!
- Maaseutu PARAS puheisiin
Ei parasta, mutta hyviä ratkaisuja kaivataan!

Kuntauudistus – paljon puhetta, mutta mistä?

- Mikä kunta on? miksi kunnat ovat olemassa?

Kunnat:

- **Tuottavat** ja organisoivat julkisia palveluja paikallisesti
- **Ylläpitävät** itsehallinnollista, paikallista demokratiaa
- Ylläpitävät ja **kehittävät** oman alueensa paikallista identiteettiä, tietämystä, kulttuuria ja luonnonympäristöä.

Suomessa ei enää ole varaa pieniin kuntiin?

Mikä on kunnan institutionaalinen minimi – riittääkö vaakuna?

Kuntaudistus - identiteettien muutos

Kuntauudistus - PARAS-hanke

TAVOITE:

- Hankkeen tuloksena nykyisin kuntien vastuulla olevat **palvelut saavat riittävän vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan** niiden järjestämisen ja tuottamisen turvaamiseksi tulevaisuudessa siten, että palveluiden laatu ja vaikuttavuus, saavutettavuus ja tehokkuus sekä teknologinen kehittäminen on otettu huomioon.

Kuntauudistus - PARAS-hanke

TEHTÄVÄ:

- Arvioida ja tehdä ehdotus kuntien vastuulla olevien lakisääteisten ja **kuntien** itselleen tehtäväksi ottamien **palveluiden tarkoituksenmukaisista järjestämis-**
vastuualueista ottaen huomioon palveluiden sisältö ja ominaispiirteet, niiden saatavuus, laatu sekä kuntien kantokyky pitkällä aikajänteellä sekä alueelliset ja kielelliset erityispiirteet. Tarkastelun kohteina ovat kuntajaotuksen muutokset ja kuntarajat ylittävä yhteistyö kaikilla aluetasoilla kunnista valtakunnantasolle saakka.

Kuntauudistus - PARAS-hanke

Alueellinen (ja aluepoliittinen) näkökulma on keskeinen, koska hankkeessa on kyse yhteiskunnan peruspalvelujen alueellisesta organisoimisesta ja järjestämisvastuista.

Maaseudun kannalta on oleellista, toteutuuko keskitetty vai hajautettu palvelutuotanto.

Kuntauudistus - PARAS-hanke

Kysymys on poliittinen. Kyse on kansalaisten tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta veronmaksajina ja julkisten palvelujen käyttäjinä.

Sysätäänkö kysymys käytännössä maaseudun ketterän kansalaisyhteiskunnan ja notkeiden projektinikkarien ratkaistavaksi?

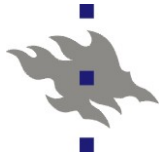
... vai olisiko panostettava merkittävästi **hajautettujen ratkaisujen etsimiseen** – niin tutkimukseen kuin sosiaalisiin ja teknisiin innovaatioihin?

Maaseutu PARAS puheissa - puhumatta paras!

- Mistä PARAS media-julkisuudessa puhuttiin?
 - Montako kuntaa Suomessa pitäisi olla?
 - Mikä on palvelujen ja väestömäärän oikea suhde?
- Puhuiko PARAS maaseudusta?

Miten maaseutu asettuu UHKA-MAHDOLLISUUS
-akselilla PARAS-keskustelussa?

Maaseutu PARAS puheissa

Esitutkimuksessa asettamamme kysymys:

- Millaista diskurssia kaupungin ja maaseudun suhteesta tuotetaan kunta- ja palvelurakennemuutoksen kontekstissa?

Maaseutu PARAS puheissa

Esitutkimuksen metodi:

1. PARAS -lausuntojen analyysi
2. Kuntajohtajien haastattelut
3. Tutkimusryhmän tulkinta ja keskustelut

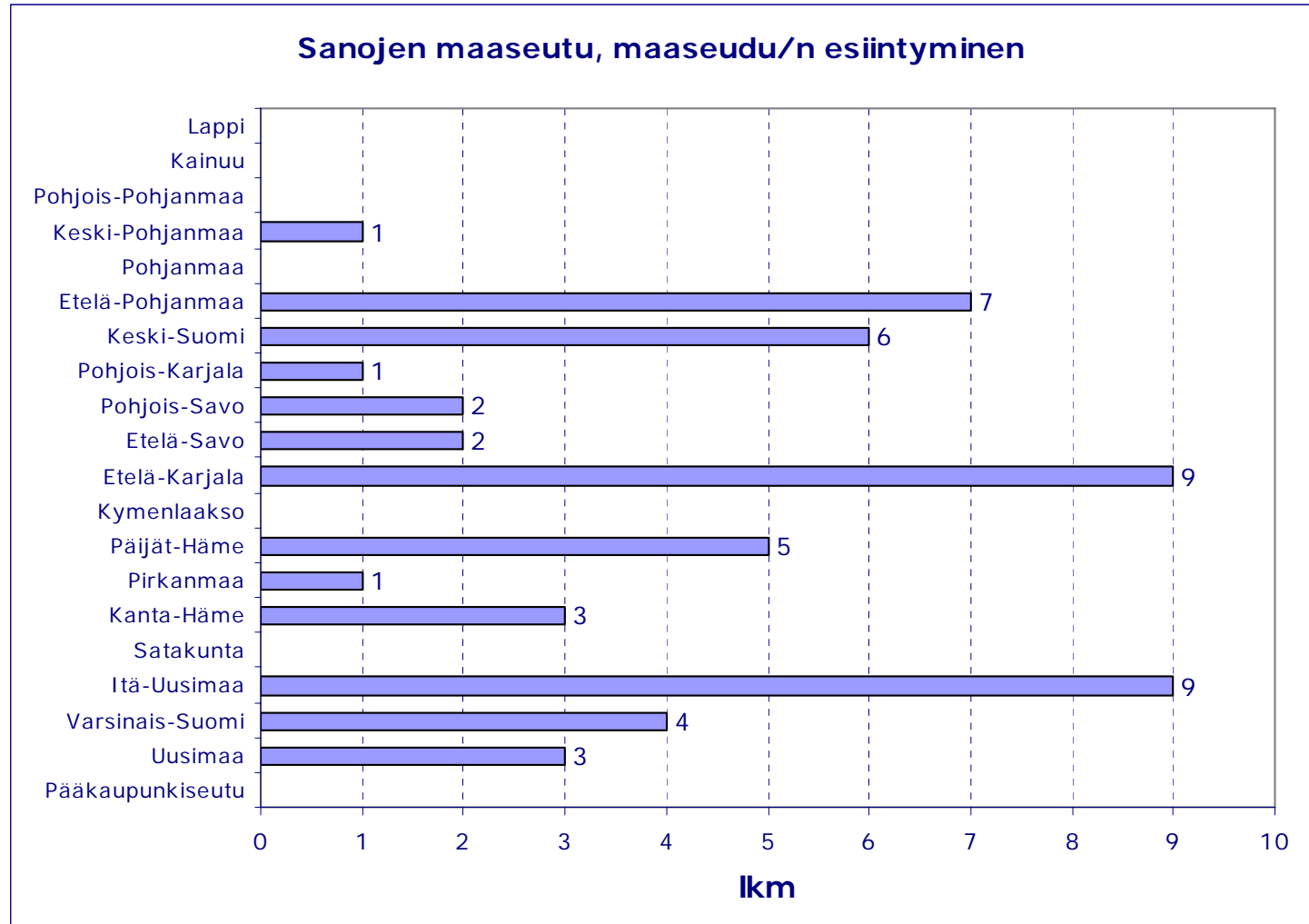

1. Maakuntalausuntojen analyysi

- Maakuntien vastaukset sisäasiainministeriölle:
 - ensimmäinen osio kuntien ja valtion välisestä tehtävän jaosta 1.12.2005, muut osat 15.2.2006 mennessä
 - Kannanotoista (2.osio) on poimittu seuraavat sanat:
 - maaseutu, maaseudun, harva asutus, harvaan asuttu, haja-asutus, reuna, syrjä, kylä, toimintaryhmä, Leader, maatalous.
 - Sekä vertailun vuoksi myös: seutu, seudullinen ja kaupunki.

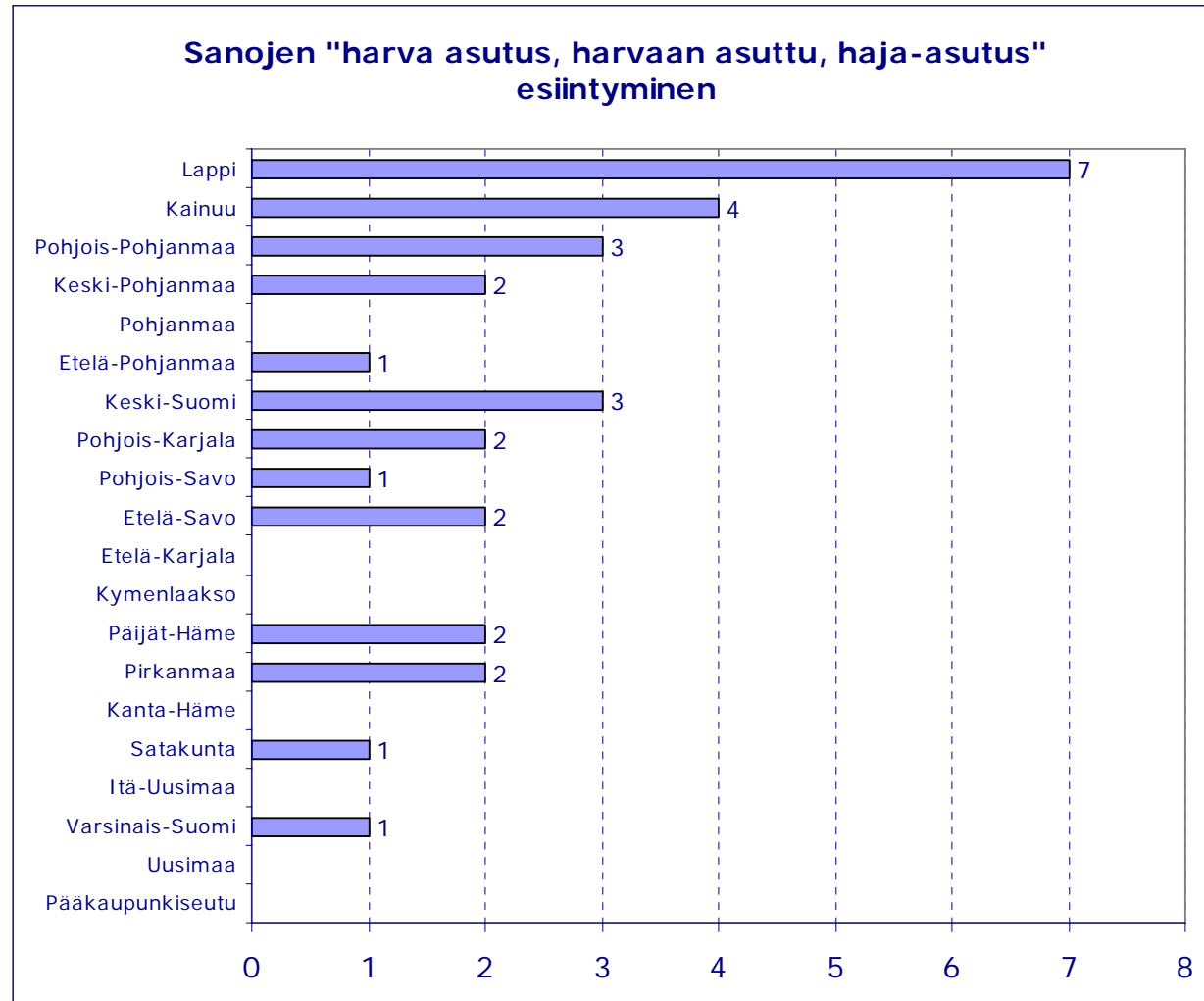

Maaseutu PARAS puheissa

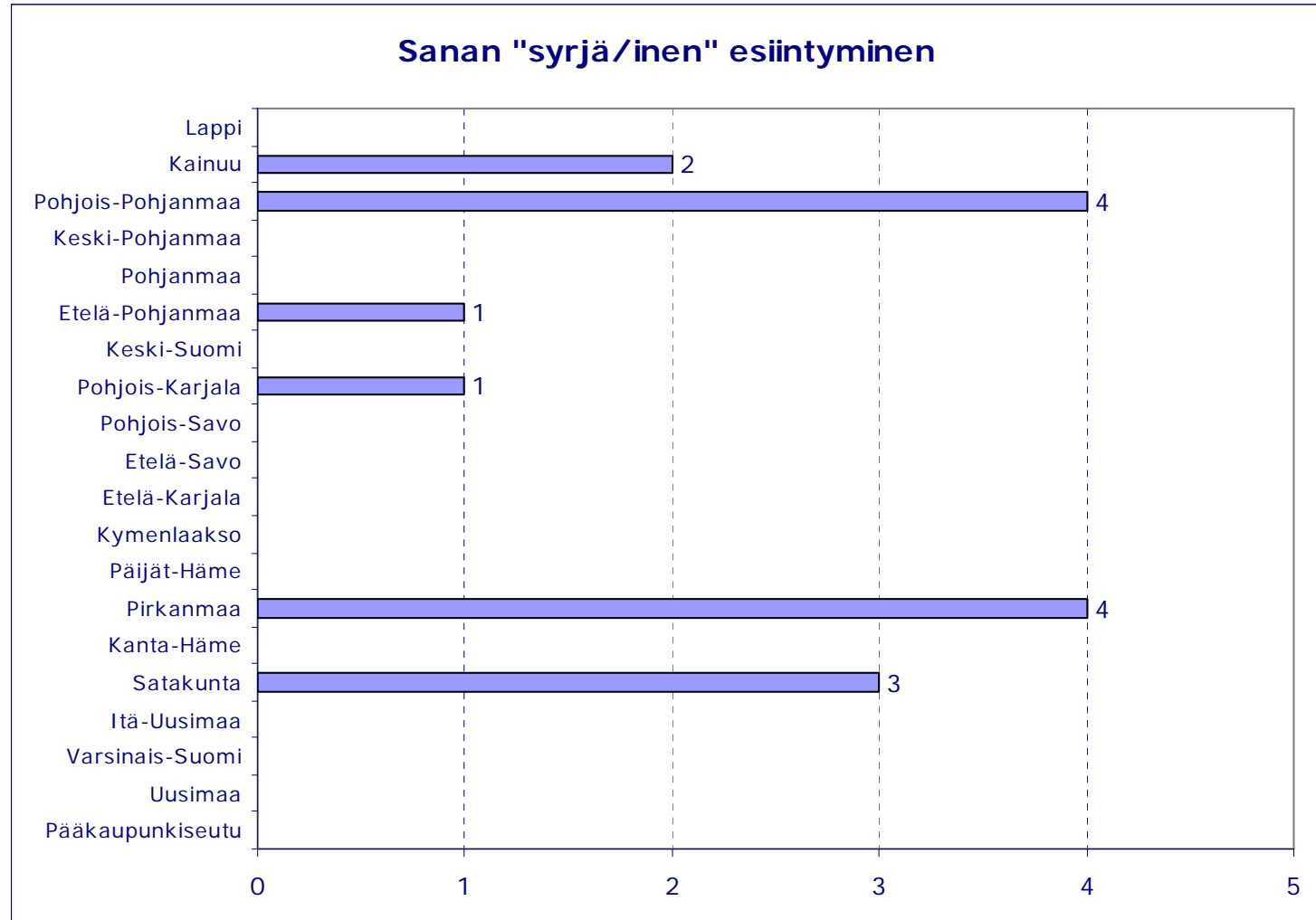

Maaseutu PARAS puheissa

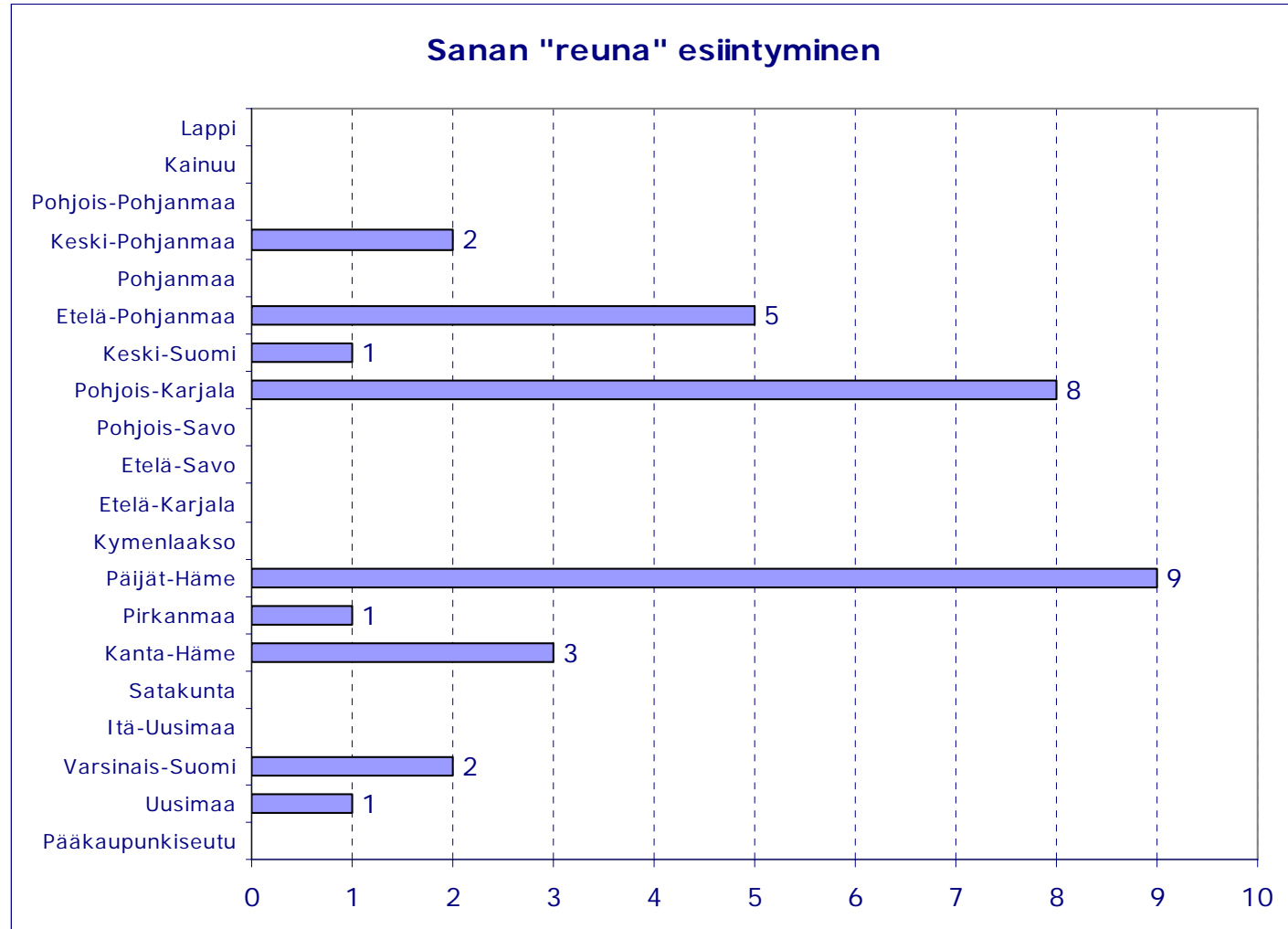

Maaseutu PARAS puheissa

Maaseutu PARAS puheissa

Maaseutu PARAS puheissa

Sana	Esiintymisiä (lkm)	Eniten (lkm)
Maaseutu	53	Etelä-Karjala (9), Itä-Uusimaa (9)
Harva asutus	31	Lappi (7)
Reuna-alue	32	Päijät-Häme (8), Pohjois-Karjala (7)
Kylä	16	Kanta-Häme (6)
Maatalous	17	Pohjois-Savo (6)

Maaseutu PARAS puheissa - mahdollisuudet

- Mahdollisuuksia löytyy vähän
- Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen lisääminen?
 - Kolme em. kunnista esittää toisena vaihtoehtona ns. Maaseutu-kaupungin perustamista osana Turun seudun läntisistä kunnista. (Varsinais-Suomi)

Maaseutu PARAS puheissa - mahdollisuudet

- Palvelujen tuottamisen mahdollisuudet tulevat/pitäisi monipuolistua (erilaiset tavat, kolmas sektori, kylät yms).
 - Palveluiden järjestämisessä on kuitenkin tarkoituksenmukaista tehdä kuntien välistä yhteistyötä samoin yhteistyötä seurakuntien ja kolmannen sektorin kanssa (kyläyhteisöt, lähiötoiminta) (Satakunta)
 - Lisäksi voidaan ottaa käyttöön kyläsopimukset lähipalvelujen tuottamisessa/järjestämisessä (piirimalli ja aluekuntamalli Forssan seutu) (Kanta-Häme)

Maaseutu PARAS puheissa - uhkia

- Kuntien erityispiirteet häviävät
 - Kun kuntakokoa kasvatetaan huomattavasti 1) monet kuntien erityispiirteet häviävät (=kaikissa kunnissa on maaseutua ja tiheästi asuttuja alueita). Tästä johtuen kuntia koskevia aluepoliittisia/ maaseutupoliittisia/ kaupunkipoliittisia toimenpiteitä ei voida kohdentaa maantieteellisesti käyttäen pelkkää kuntatasoa. (Uusimaa)

Maaseutu PARAS puheissa - uhkia

- Haja-asutusalueiden palvelutaso heikkenee
 - Mikäli toteutamme jonkin malleista kehittämättä niitä, on kaikkia etuja vaikea tunnistaa. Sen sijaan näemme näiden mallien Haitat/uhkakuvat, kuten...haja-asutusalueiden palvelujen laatu ei parane, päinvastoin. (Varsinais-Suomi)
 - Lisäksi kuntalaisten palveluiden kannalta hallinnollisilla kuntarajojen siirroilla tai yhdistämällä maakuntarajan reunalla oleva maaseutukunta etäisyydeltään suhteellisen kaukana olevaan kaupunkiseudun kuntaan, ei tuo kuntalaisten palvelutuotannon osalta merkittäviä etuustekijöitä, vaan käy päinvastoin. (Päijät-Häme)

Maaseutu PARAS puheissa - uhkia

■ Terveysthuollossa asiointimatkat uhkaavat pidentyä

- Harvaanasutuilla syrjäseuduilla **perusterveydenhuollon** palveluverkko on rakennuttava jo pelkästään yhteiskunnan kustannusten kannalta siten, että asiakkaiden etäisyydet ja matkakustannukset pysyvät kohtuullisina. (Pirkanmaa)

■ Turvallisuuspalvelujen saanti heikkenee

- Myös harvaan asuttujen alueiden **turvallisuuspalveluiden** saatavuus saattaa heikentyä, mikäli sopimuspalokuntajärjestelmä ei pysy toimivana ja tulevaisuudessakin houkuttelevana toimintana. (Pirkanmaa)

Maaseutu PARAS puheissa - uhkia

- Kunnan henkilöstö keskittyy ja demokratia vähenee
 - Peruskuntamallissa henkilöstöä saadaan kuntakeskukseen, mutta henkilöstön saatavuus reuna-alueilla saattaa heiketä uudenlaisen kilpailutilanteen vuoksi. (Kuntahenkilöstön saatavuudesta, Forssan seutu) (Kanta-Häme)
 - Vaarana on mm. maaseutualueiden voimakas taantuminen ja demokratian kaventuminen. (Itä-Uusimaa)

Maaseutu PARAS puheissa - uhkia

- Kiinnostus syrjäseutujen kehittämiseen hiipuu
 - Pelkona on, että todellinen kiinnostus syrjäseudun alueiden kehittämiseen vähenisi olennaisesti. (Pirkanmaa)
 - Maaseutukunnat, kuten Lapinjärven kunta, ovat hyvin huolestuneita maaseutualueiden elinvoimaisuudesta tulevaisuudessa. (Itä-Uusimaa)
 - Rahoituksen riittävyyden ongelmat lisääntyvät erityisesti maakunnan reuna-alueiden pienissä ja harvaan asutuissa kunnissa. (Etelä-Pohjanmaa)

2. Kunnanjohtajien haastattelut

Haastatteluja esimerkkiseuduilla, 6 kpl, viikko 24 (-16.6.06)

■ Itä-Suomi: Mikkelin seutu

- Haukivuoren, Pertunmaan, Hirvensalmen ja Kangasniemen kuntajohtajat

■ Länsi-Suomi: Kyrönmaa

- Isokyrön ja Laihian kuntajohtajat

Esitutkimuksen haastattelukysymykset

1. Miten PARAS-uudistus tulee vaikuttamaan maaseudun ja kaupungin välisiin suhteisiin?
2. Missä määrin näet uudistuksessa uhkia ja missä määrin mahdollisuuksia?
3. Mikä olisi kiinnostava, KaMa-vuorovaikutukseen liittyvä tutkimuskohde tai -teema?

Haastattelujen tuloksia

- **Ei merkittävää uutta verrattuna lausuntoanalyysiin**
- uudistuksen vaikutuksia on vaikeata arvioida
- seudut ja tilanteet hyvin erilaisia
- kuntaliitospuheet olisi voinut jättää vähemmälle
- asetelma ei ole lähtökohtaisesti tasa-arvoinen kaupunkien ja maaseutukuntien välillä.
- PARAS-hankkeessa on paljon mantraa, jota hoetaan. Epävarmuutta ja pelkoja. Tietoa ja analyysiä päätöksenteon perustaksi on vähemmän.
- PARAS on osaltaan vauhdittanut keskustelua, toisaalta sen luoma epävarmuus ja epätietoisuus ovat vaikuttaneet kielteisesti.

Kommentteja maaseutu-kuntajohtajilta

”Pakolla ei pitäisi tehdä rakenneuudistuksia, jotka eivät huomioi ihmisten omatoimisuutta ja sitoutumista. On suuri arvo sillä, että koetaan että sitoudutaan ja tehdään itse. Onko Suomella varaa vapauttaa suuria väestöryhmiä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Tästä syystä esimerkiksi vähimmäiskokomääräykset ovat vaarallisia.”

”Kumppanuus kyllä kiinnostaa, mutta päätöksenteon keskittyminen ja vaikuttamismahdollisuuksien kapeneminen arveluttavat.”

Maaseutu PARAS puheissa - johtopäätökset

- Maaseudusta ei puhuta – puhumatta paras
- Kuntauudistus – iso muutos – suuri epävarmuus
- Uudistus koetaan maaseudulle pääasiassa uhkana ei mahdollisuutena
- Kaupunkien ja maaseutujen suhde?

Maaseutu PARAS puheissa - puitelaki

Puitelaki on linjassa uudistuksesta julkisuudessa puhutun kanssa.

Ydin on **palvelutuotannossa**, tuottavuudessa, taloudessa ja ohjauksessa.

Lain perusteluissa tunnistetaan muutoksen laajuus, mutta ei kyetä hahmottelemaan sen vaikutuksia.

Maaseutu PARAS puheissa - puitelaki

PARAS lopputulos: **lisää yhteistyötä!**

- kuntia on yhdistettävä
- Kuntien on perustettava yhteistoiminta-alueita ja
- muodostettava kuntayhtymiä.

Toimeenpano:

- Kuntien tehtävä yhteistyö- ja toimeenpanosuunnitelmat
- Köyhille kunnille tehdään palvelujen turvaamissuunnitelma

Maaseutu PARAS puheisiin

Ei parasta, mutta hyviä ratkaisuja kaivataan!

Miten maaseutu saadaan mukaan PARAS puheeseen?

Tuomalla paremmin esiin maaseudun ongelmia

.. vai esittämällä toimivia ratkaisuja uudistushaasteisiin?

Ratkaisijan asemaan nouseminen on mahdollista, koska monet yhteiskunnan kokonaistasolle piirtyvistä uhista on paikallisesti - maaseudulla - jo kohdattu ja niihin on myös löydetty ratkaisuja. **Vähästä HYVÄÄ!**

Maaseutu PARAS puheisiin – ja tekoihin

Historiallisesti merkittävä **kuntaudistus** on päätetty viedä läpi siitäkin huolimatta, ettei uudistuksen vaikutuksia kyetä kokonaisuutena hahmottelemaan.

Suuntana on seudullisen palvelutuotannon malli.

Maaseudun paras toteutuu, kun maaseudulla oleva osaaminen, luovuus ja toimivat ratkaisut tunnistetaan ja otetaan mukaan uudistukseen ja sen ongelmanratkaisuun.

Maaseudun kokemus voisi kokonaisvaltaistaa kuntauudistuksen palvelukeskeistä näkökulmaa.

”Kun henki on vahva,
niin vähäkin työ,
riittää
maailman luomiseen”

Musta aurinko nousee

Juice Leskinen

1950-2006